

PAWEŁ GLUGLA
Uniwersytet Rzeszowski

BIOGRAMY MISJONARZY ŚLĄZAKÓW, PRACUJĄCYCH W TARNOWIE W LATACH 1904–1989

Wstęp

Celem tekstu jest przedstawienie biogramów wybranych postaci księży misjonarzy ze Zgromadzenia Misji św. Wincentego á Paulo pochodzących ze Śląska, którzy pracowali w kościele i parafii Świętej Rodziny w Tarnowie od ich osiedlenia się w tym mieście w 1904 r. do 1989 r. W pewnym okresie misjonarze Ślązacy stanowili trzon Prowincji Polskiej Zgromadzenia Misji, w której piastowali eksponowane funkcje¹. Pracowali w seminariach duchownych (oprócz własnego), między innymi w Śląskim WSD w Krakowie², WSD w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej³, WSD w Gdańsku⁴, a także w tarnowskim WSD – jako wykładowcy, w tym muzyki i śpiewu, oraz spowiednicy. Byli również zwyczajnymi i nadzwyczajnymi spowiednikami żeńskich zgromadzeń zakonnych. Nadto byli członkami komisji egzaminacyjnych organistów w diecezji tarnowskiej. O wybitniejszych misjonarzach pochodzących ze Śląska pisał między innymi ks. Alfons Schletz CM – historyk zgromadzenia⁵. Napisał on, że „Zgromadzenie Księża Misjonarzy w Polsce miało w obecnym [XX] stuleciu szczęście do Ślązaków”⁶.

Nazwiska poszczególnych księży misjonarzy, którzy pracowali w Tarnowie, przewijają się między innymi w Schematyzmach diecezji tarnowskiej⁷ oraz w *Annales de la Congrégation de la Mission*⁸.

¹ Wymienić należy m.in. ks. dr. Józefa Barona CM (1895–1976). Obecny wizytator Prowincji Polskiej Zgromadzenia Misji, ks. dr. Kryspin Banko CM, również urodził się na ziemi śląskiej.

² W 1935 r. kierownictwo seminarium przejęli kapłani ze Zgromadzenia Księża Misjonarzy. Rektorem seminarium w latach 1935–1939 był ks. Wilhelm Szymbor CM, po nim ks. Józef Baron CM (1945–1955) – zob. S. Cichy, *Dzieje i dzień dzisiejszy Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Katowicach*, w: *Z tej Ziemi. Śląski kalendarz katolicki na rok 1984*, Katowice 1984, s. 57-61.

³ Misjonarze byli rektorami i wykładowcami w tymże seminarium w latach 1947–1978.

⁴ Prowadzili je na prośbę biskupa gdańskiego Edmunda Nowickiego. Po 41 latach, w 1998 r. przekazano zarząd seminarium księżom diecezjalnym.

⁵ A. Schletz, *Wybitniejsi Misjonarze Ślązacy w Polsce pierwszej połowy XX wieku*, „Nasza Przeszłość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce” [dalej: NP] 44 (1975), s. 269-305; tenże, *Słownik biograficzny Zgromadzenia Księża Misjonarzy*, t. 1-2, Kraków 1957, mps w Archiwum Misjonarzy Kraków-Stradom.

⁶ Tenże, *Wybitniejsi Misjonarze Ślązacy...*, s. 269.

⁷ Zob. *Schematismus Universi Venerabilis Cleri Saecularis et Regularis Dioeceseos Tarnoviensis, Rocznik Diecezji Tarnowskiej, Schematyzm Diecezji Tarnowskiej* [1904-1989].

⁸ J. Rybolt CM, *Annales de la Congrégation de la Mission, 1834-1963* (Series description), *Vincentian journals and publications*, 2009, s. 1-3.

Zgromadzenie Misji św. Wincentego á Paulo

Zgromadzenie Misji założył we Francji ksiądz Wincenty á Paulo⁹. Do Polski misjonarze ze Zgromadzenia Misji św. Wincentego á Paulo, zwani lazarystami, zostali sprowadzeni z Francji przez królową Ludwikę Marię Gonzagę w listopadzie 1651 r.¹⁰. W skład pierwszej grupy weszli: ks. Lambert aux Couteaux, ks. Wilhelm Desdames, subdiakon Mikołaj Guillot, kleryk Kazimierz Żelazewski¹¹ oraz brat Jakub Posny¹². Misjonarze osiedlili się w ofiarowanym im przez królową małym drewnianym domku, położonym w okolicy kościoła pw. Świętego Krzyża w Warszawie (drewnianego kościoła, będącego poprzednikiem bazyliki Świętego Krzyża w Warszawie). Z biegiem lat powoli powstawały domy misjonarskie na terenach Polski¹³.

Misjonarze pochodzący ze Śląska

Przez wiele dziesięcioleci silną, liczną grupę księży i braci w Zgromadzeniu Misji stanowili Ślązacy. Mieli oni duży wpływ na losy zgromadzenia w Polsce, piastowali ważne funkcje. Księża misjonarze ze Stradomia rozwinęli ruch rekolekcyjny na Górnym Śląsku. Po otwarciu w Krakowie w 1882 r. domu rekolekcyjnego nasilił się udział Ślązaków w rekolekcjach organizowanych przez misjonarzy. Rekolekcje na Stradomiu przeznaczone były dla szerokiego kręgu wiernych, ale miały również charakter stanowy¹⁴. Misjonarze włączyli się także w działalność rekolekcyjną na samym Śląsku, prowadząc tridua, misje święte i ich odnowienia (renowacje) oraz rekolekcje ludowe¹⁵. Po raz pierwszy zjawili się na Górnym Ślą-

⁹ Ks. Wincenty á Paulo – właściwie Vincent de Paul (ur. 24 IV 1581 r. w Pouy, zm. 27 IX 1660 r. w Paryżu), 25 I 1617 r. wygłosił w Folleville kazanie o spowiedzi generalnej. W następstwie tego kazania było tak wielu chętnych do odprawienia spowiedzi, że Wincenty i jeszcze jeden ksiądz nie mogli podołać zadaniu. Poproszono o pomoc jezuitów z Amiens. Swoje wystąpienie Wincenty nazywał później pierwszym kazaniem misyjnym, a dzień 25 I 1617 r. uznał za datę narodzenia Zgromadzenia Misji. Wprawdzie zgromadzenia jeszcze wtedy nie założył, ale odkrył swoje powołanie głoszenia Ewangelii ubogim mieszkańcom wsi. Stało się ono w przyszłości powołaniem wspólnoty Zgromadzenia Misji – por. J.M. Román, *Święty Wincenty á Paulo. Biografia*, tłum. z języka hiszpańskiego I. Kania Kraków 1990, s. 130-133.

¹⁰ Zgromadzenie Misji (Congregatio Missionis – CM) zostało założone przez ks. Wincentego á Paulo w 1625 r. w Paryżu. Tworzyło wspólnoty kapłańskie, zajmujące się działalnością ewangelizacyjną i charytatywną, a także formacją kandydatów do kapłaństwa. Do Polski przybyli w listopadzie 1651 r. na prośbę królowej Marii Ludwiki Gonzagi, żony króla Polski Władysława IV, a po jego śmierci (1648) Jana Kazimierza, jeszcze za życia św. Wincentego á Paulo – por. *Misjonarze św. Wincentego á Paulo w Polsce (1651-2001)*, t. I: *Dzieje*, red. S. Rospond, Kraków 2001, s. 48-49.

¹¹ W niektórych publikacjach pisany jako Żelazowski. Jako jedyny z przybyłej do Polski grupy znał język polski. Pozostali początkowo posługiwali się językami łacińskim i francuskim.

¹² Szerzej: L. Mezzadri, J.M. Román, *Historia Zgromadzenia Misji I. Od założenia do końca XVII wieku (1625-1697)*, tłum. W. Bomba, Kraków 1995; L. Mezzadri, F. Onnis, *Historia Zgromadzenia Misji II/Zgromadzenia Misji w XVIII w.: Francja, Włochy, Misje (1697-1788)*, tłum. W. Bomba, Kraków 2002.

¹³ *Misjonarze św. Wincentego á Paulo w Polsce (1651-2001)*, t. I, s. 59nn; W. Umiński, *Polska Prowincja Zgromadzenia Księża Misjonarzy w latach 1918-1939*, Kraków 2009, s. 58-85.

¹⁴ Por. A. Tokarska, *Książki, ludzie, idee. Kontakty kulturalne Górnego Śląska z Krakowem w dobie niewoli narodowej*, Katowice 2003, s. 100-116.

¹⁵ Zob. J. Myszor, *Dzieje diecezji katowickiej*, Katowice 1999.

sku w 1898 r. na zaproszenie ks. L. Skowronka, proboszcza z Bogucic¹⁶. Dlatego też należy w tym upatrywać źródła i powodów wstępowania młodych Ślązaków właśnie do seminarium misjonarskiego w Krakowie, a nie do innych zgromadzeń czy seminariów diecezjalnych. Pozytywne przykłady zawsze pociągają, zwłaszcza młodych. Dlatego też tereny Śląska stanowiły „zagłębie” powołań misjonarskich. W Zgromadzeniu Misji stanowili silną, zwartą grupę, niekiedy postrzeganą jako opozycja do pozostałych. Byli twardymi i zdecydowanymi osobowościami¹⁷. Na Śląsku istnieją parafie, z których od ponad 100 lat były powołania do Zgromadzenia Misji. Przykładem takiej parafii może być Szeroka k. Pszczyny czy okolice Piekar Śląskich, Siemianowice Śląskie, gdzie z jednej tylko parafii Świętego Krzyża wyszło aż 12 lazarystów¹⁸. Należy wspomnieć też o misjonarzach Ślązakach, którzy gorliwie pracowali na misjach zagranicznych. Do nich zaliczyć należy księży: Ludwika Bronnego, pochodzącego z Jastrzębia Zdroju, Jana Kominka, pochodzącego z Markłowic k. Rybnika, Jacka Bernarda Mięsopełcy, pochodzącego z Bytomia, ks. Alojzego Orszulika, urodzonego w Karwinie na Śląsku Cieszyńskim, Jana Wróbla, pochodzącego z Bogucic, Konstantego Witaszka, urodzonego w Walszewicach, w parafii Biała Prudnicka, Wiktora Franciszka Brzóske, urodzonego w Siemianowicach Śląskich¹⁹.

Misjonarze w diecezji tarnowskiej i w Tarnowie

W diecezji tarnowskiej pierwsze misje ludowe księży misjonarzy prowadzili w Brzeźnicy koło Bochni w 1891 r. Byli to księży: F. Kamiński, F. Buchhorn, S. Krzyszkowski, J. Sokołowicz²⁰. Z ich relacji wynika, że wypowiadali tam 1180 wiernych. Kronikarz zapisał: „Dyceczya tarnowska również misye uprawia

¹⁶ Ks. Ludwik Skowronek (właśc. Ludwig Skowronek), ur. 6 IV 1859 r. w Czuchowie, zm. 10 V 1934 r. w Głuchołazach – kapłan rzymskokatolicki, działacz społeczny, polityk niemieckiej, katolickiej partii Centrum. Po święceniach pracował w latach 1884–1887 jako wikariusz w Bieruniu Starym, następnie w Bogucicach, gdzie po śmierci proboszcza w 1888 r. został mianowany administratorem, a od lipca 1889 r. proboszczem. Budowniczy kościoła pw. św. Szczepana w Bogucicach, którego konsekracja dokonał 25 X 1894 r. biskup wrocławski kardynał Georg Kopp – zob. G. Muda, *Niezwykły duszpasterz w Kościele śląskim. Życie i działalność ks. pralata Ludwika Skowronka (1859-1934)*, Opole 2009; *Słownik biograficzny Ziemi Pszczyńskiej*, red. A. Lysko, Pszczyna 1995.

¹⁷ Taką charakterystykę ks. misjonarzy pochodzących ze Śląska sporządzała bezpieka w aktach operacyjnych sprawy obiektowej „Gawrony” – zob. IPN Kr 08/210 t. 1-7, Sprawa obiektowa kryptonim „Gawrony” dot. polskiej prowincji Zgromadzenia Księży Misjonarzy św. Wincentego á Paulo.

¹⁸ Z parafii tej wywodzili się: ks. Wojciech Grabowski CM (święcenia 1898), ks. dr Paweł Mixa CM (święcenia 1899), ks. Hugo Król (święcenia 1899), ks. prof. dr Konstanty Michalski CM (święcenia 1903), ks. dr Wilhelm Michalski CM (święcenia 1903), ks. Józef Zieliński CM (święcenia 1903), ks. Hugo Dylla (święcenia 1899), ks. Paweł Dembiński CM (święcenia 1913), ks. dr Paweł Dylla CM (święcenia 1913), ks. dr Karol Rzychoń CM (święcenia 1922), ks. Wiktor Brzoska CM (święcenia 1932), ks. Józef Rzychoń CM (święcenia 1933).

¹⁹ Zob. J. Mandziuk, *Śląscy misjonarze na misjach zagranicznych w czasach nowożytnych*, „Saeculum Christianum. Pismo historyczno-społeczne” 15/2 (2008), s. 15-33.

²⁰ Ks. Józef Sokołowicz CM (ur. 8 III 1866 r. w Rozborzu k. Przeworska, zm. 7 I 1918 r. we Lwowie), śluby święte złożył 5 IX 1884 r. Wyświęcony na kapłana 28 X 1883 r. Od 1891 r. prowadził działalność misyjną jako dyrektor misji, przypisany do domu prowincjalnego w Krakowie na Stradomiu. Dał się poznać jako utalentowany i energiczny kaznodzieja. Do 1911 r. uczestniczył w 179 misjach – zob. Ks. Krzyszkowski, *Sp. Ks. Józef Sokołowicz*, „Roczniki Obydwockich Zgromadzeń św. Wincentego á Paulo” [dalej: ROZ] 24 (1922), z. 1, s. 75-86.

i mało już w niej takich parafii, co by u siebie misyi nie miały; w dekanacie bocheńskim na przykład, wszystkie parafie już były przeorane radłem misyjnym, prócz Chełmu, gdzie niedawno zgrzybiały proboszcz X. Rosner życie zakończył, i Pogwizdowa. Konsystorz tarnowski kilka razy objawiał swoje życzenie X. Kaczmarowskiemu, proboszczowi pogwizdowskiemu, aby i on nie pozostawał w tyle za swymi sąsiadami, ale ponieważ kościółek był za szczupły i potrzebował powiększenia, przeto X. Proboszcz odłożył urządzenie misyi na później. Gdy zaś dokonał powiększenia kościoła, a Konsystorz znów natarł na niego, tedy poprosił listownie naszych konfratrów, których przedtem poznał w Rzezawie na renowacyi, aby i do niego z misyą przybyć zechcieli²¹. Następnie misje prowadzone były w wielu innych miejscowościach diecezji tarnowskiej. Ci sami księża misjonarze prowadzili w 1895 r. w Tarnowie w jedynej wówczas parafii Narodzenia NMP (katedralnej) 17-dniowe misje ludowe (parafialne) na prośbę biskupa tarnowskiego Ignacego Łobosa²². Z roku na rok księża misjonarze docierali do coraz to nowych parafii i gorliwie przypominali prawdy wiary, realizując swoje powołanie zgodnie z dewizą Zgromadzenia Misji: *Evangelizare pauperibus misit me*²³. Ogrom pracy misyjnej, ilość i jakość przeprowadzanych misji w diecezji tarnowskiej i poza jej granicami zaowocowały sprowadzeniem księży misjonarzy na stałe do Tarnowa 1 lutego 1904 r. przez biskupa tarnowskiego Leona Wałęę, celem budowy nowego kościoła i ich domu oraz utworzenia i prowadzenia drugiej tarnowskiej parafii²⁴. W parafii Świętej Rodziny w Tarnowie, prowadzonej nieprzerwanie od 1904 r., przewinęli się kapłani oraz bracia misjonarze ze Zgromadzenia Misji św. Wincen-tego á Paulo pochodzący z Górnego Śląska. Pierwszym z nich był ks. Stanisław Tyczkowski CM – budowniczy tarnowskiego kościoła i domu misjonarskiego, a także superior i proboszcz teże parafii do 1917 r.

Spośród poniżej wymienionych misjonarzy, którzy pracowali w Tarnowie, w monumentalnym dziele pt. *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku* pod red. M. Patera, wydanym w 1996 r., znalazło się nazwisko ks. Wendelina Świerczka CM. Stąd też w zamyśle autora tekst z poniżej prezentowanymi biogramami jest próbą uzupełnienia owego dzieła i przybliżenia postaci, które na trwałe wpisały się w dzieje Kościoła partykularnego Zgromadzenia Misji św. Wincen-tego á Paulo.

Księża i bracia misjonarze Ślązacy pracujący w Tarnowie

Było ich na przestrzeni XX w. wielu. Urodzeni na Śląsku byli trzej superiorzy – proboszczowie: Stanisław Tyczkowski (Tyczka), Jan Gwalbert Rossmann i Franciszek Ambroży Buchhorn. Oprócz nich w tekście przedstawione zostały biogramy 23 kapłanów i jednego brata ze Zgromadzenia Misji, którzy pracowali

²¹ *Misye w Galicji zachodniej odbyte w r. 1901*, ROZ 7 (1901), z. 3, s. 184.

²² Por. J. Sokołowicz, *Sprawozdanie z Misyi danyh przez XX. Misjonarzy w jesieni 1895 roku*. Tarnów ROZ, 2 (1896), z. 1, s. 29; P. Glugla, *Pierwsze misje ludowe Księży Misjonarzy w Tarnowie*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” [dalej: TST] 34 (2015), nr 1, s. 113-132.

²³ „Opowiadać Ewangelię ubogim posłał mnie [Pan]”.

²⁴ Notowano podwójną erekcję parafii, najpierw w 1906 r. Definitywne utworzenie drugiej parafii w Tarnowie przez bpa Leona Wałęę nastąpiło 1 VII 1911 r. – por. P. Glugla, *Rola biskupa Leona Wałęgi w powstaniu kościoła Księży Misjonarzy w Tarnowie w 100-lecie konsekracji świątyni*, TST 27 (2008), nr 2, s. 123-131.

w parafii Świętej Rodziny w Tarnowie. Niektórzy dłużej, inni krócej, byli i tacy, którzy w Tarnowie pracowali – z przerwami – kilkakrotnie.

Superiorzy – proboszczowie

Ks. Stanisław Tyczkowski (Tyczka) CM (1867–1924)

Urodził się 8 V 1867 r. w Kozłowej Górze koło Piekar Śląskich, w powiecie tarnogórskim (Tarnowitz) na Górnym Śląsku, w diecezji wrocławskiej, w parafii Radzionków²⁵. Jego rodzicami byli: Adam (karczmarz) i Paulina z domu Gerstel. Do Zgromadzenia Misji wstąpił 24 VIII 1885 r. Od 28 VIII 1880 r. uczył się w Małym Seminarium Księży Misjonarzy w Krakowie, szkołę średnią ukończył w 1887 r., po czym odbył studia filozoficzno-teologiczne w Instytucie Księży Misjonarzy w Krakowie na Kleparzu. Śluby święte w Zgromadzeniu Misji złożył 11 I 1887 r., a święcenia kapłańskie otrzymał 21 XII 1889 r., mając 22 lata życia. Jako neoprezbiter pracował od 1 II 1890 r. do 1 VII 1893 r. w Jezierzanach koło Lwowa. Następnie do 1 IX 1894 r. był prokuratorem²⁶ Seminarium Duchownego Księży Misjonarzy w Krakowie na Stradomiu. Od 1 VII 1895 r. pełnił obowiązki kapelana więźniarek u św. Marii Magdaleny we Lwowie, po czym do 1 VII 1901 r. był wikariuszem, administratorem i superiorem domu i parafii w Jezierzanach, a następnie do 1 VII 1904 r. superiorem w Sarnkach Dolnych ad Bursztyn. W okresie tym pracował też w grupie misyjnej, głosząc misje ludowe i rekolekcje. W latach 1904–1917 wizytator Zgromadzenia Misji wyznaczył go superiorem i budowniczym kościoła i domu księży misjonarzy w Tarnowie, gdzie od 1 VII 1911 r. został mianowany przez biskupa tarnowskiego Leona Wałęgę pierwszym proboszczem nowo erygowanej parafii Świętej Rodziny w Tarnowie. Jeździł z misjami wraz z innymi konfratrami, a także sam, głosząc kazania i zbierając ofiary na tarnowską inwestycję. Był w tej sprawie w ponad stu parafiach. Warto podkreślić, że wybudował w Tarnowie kościół i dom (plebanię) misjonarski w niecałe dwa lata z przerwą na zimę (1906–1908). Był utalentowanym organizatorem życia parafialnego. Podczas pierwszej wojny światowej z innymi konfratrami tarnowskiego domu już w 1914 r. rozwinął opiekę nad rannymi. Niektórzy z nich pełnili wśród żołnierzy funkcje kapelanów²⁷. Założył w Tarnowie wiele bractw i stowarzyszeń, a także organizował na prośbę biskupa L. Wałęgi rekolekcje dla emigrantów²⁸. W 1917 r. na polecenie przełożonych opuścił Tarnów i udał się do Krakowa na Kleparz, do kościoła św. Filipa. W 1918 r. został mianowany superiorem i proboszczem parafii świętego Krzyża w Warszawie, gdzie pracował do końca życia, pozostawiając po sobie miłe wspomnienia parafian. Zmarł 5 II 1924 r. w Warszawie, po zabiegu operacyjnym²⁹. W parafii Świętej Rodziny w Tarnowie powstał komitet sprowadzenia zwłok ks. S. Tyczkowskiego CM³⁰. Trumnę z jego ciałem przywieziono ze stolicy

²⁵ Z tejsze śląskiej parafii wywodziło się wielu kapłanów – zob. *Parafia radzionkowska, jej dawniejsze i dzisiejsze stosunki. Zebrał i spisał ks. prob. Józef Knosala*, Katowice 1926, s. 83. Autor błędnie podaje, że ks. S. Tyczkowski w 1907 r. został przeniesiony do Tarnowa. Przybył tam 1 II 1904 r.

²⁶ Prokurator w Zgromadzeniu Misji św. Wincentego á Paulo to ekonom.

²⁷ *Misjonarze św. Wincentego á Paulo w Polsce (1651–2001)*, t. I, s. 276.

²⁸ Zob. S. Piech, *Biskup Leon Wałęga, organizator duszpasterstwa emigrantów w diecezji tarnowskiej (1901–1933)*, „Studia Polonijne” 1984, t. 8, s. 157–181.

²⁹ Archiwum Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie na Stradomiu [dalej: AMS], Zespół: Personalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. S. Tyczkowskiego, b. sygn.

³⁰ Inicjatorem jego powstania było Towarzystwo Kolejarzy w Tarnowie.

do Tarnowa 1 II 1925 r. Został uroczyście pochowany w krypcie kaplicy Matki Bożej Różańcowej w kościele pw. Świętej Rodziny w Tarnowie. Na ścianie pomiędzy kaplicą Matki Bożej Różańcowej a prezbiterium kościoła wmurowane jest epitafium zwieńczone małym krzyżem wystającym z esownic. W marmurowym wnętrzu umieszczony jest medalion z podobizną zmarłego i napis: „Śp. Ks. Stanisław Tyczkowski ur. 1867 r. nieodżałowanej pamięci pierwszy superior ks. Misjonarzy i proboszcz parafii św. Rodziny w Tarnowie, za którego staraniem i zabiegami powstał ten dom Boży. Zmarł 5 II 1924 r. w Warszawie. W uznaniu niespożytych zasług Śp. Zmarłego wdzięczni parafianie sprowadzili drogie im zwłoki z Warszawy i tu je w kaplicy złożyli. Spokój jego duszy”. Ks. S. Tyczkowski był cenionym misjonarzem-rekolekcjonistą. Jego działalność spotykała się z uznaniem ówczesnego biskupa tarnowskiego Leona Wałęgi, duchowieństwa w mieście, a także władz miasta. Te ostatnie nadały ks. Tyczkowskiemu CM honorowe obywatelstwo miasta Tarnów.

Ks. Jan Gwalbert Rossmann CM (1865–1926)

Urodzony 7 VII 1865 r. w Żorach. Rodzicami jego byli: Konstanty i Maria z domu Najemnik. Do Zgromadzenia Księży Misjonarzy wstąpił w 1885 r. w Krakowie, wyświęcony na kapłana został w 1889 r. W latach 1887/1888–1891 pracował jako dyrektor Małego Seminarium Misjonarzy na Kleparzu³¹. W okresie od 1891 do 1893 r. pełnił funkcję prokuratora w archidiecejalnym seminarium duchownym na Stradomiu, następnie od 1895 r. do 1896 r. – funkcję ojca duchownego w seminarium metropolitalnym we Lwowie. W latach 1898–1901 był superiorem i administratorem parafii w Witkowie Nowym (w pow. radziechowskim, woj. tarnopolskim)³², następnie wikariuszem w Kaczyce na Bukowinie³³. W latach 1906–1911 pracował w grupie misyjnej, pełniąc funkcję jej dyrektora. W latach 1911–1917 był superiorem i administratorem parafii w Jezierzanach, następnie w latach 1917–1919 – superiorem we Lwowie. W okresie od 1919 do 1926 r. pełnił funkcje proboszcza i superiora parafii Świętej Rodziny w Tarnowie. Przyczynił się tamże między innymi do wyposażenia kościoła w nowe ołtarze boczne (św. Józefa i św. Antoniego). Kierował też pracami dekarскими³⁴. Ostatni rok życia spędził we Lwowie, gdzie zmarł w 1926 r. Pochowany został tamże w grobowcu misjonarskim na cmentarzu Łyczakowskim³⁵.

Ks. Franciszek Ambroży Buchhorn CM (1864–1934)

Urodził się 2 XII 1864 r. w Piekarach Śląskich, powiat Bytom, diecezja wrocławska. Był synem Augustyna i Doroty z domu Sikora. Miał dwóch braci i siostrę szarytkę. Od 29 VIII 1879 r. był wychowankiem Małego Seminarium Księży Misjonarzy w Krakowie na Kleparzu. 2 XII 1884 r. wstąpił do Zgromadzenia Misji. Śluby święte złożył 11 I 1887 r. Święcenia mniejsze otrzymał 2 XII 1888 r., subdiakonatu – 7 XII 1889 r., diakonatu – 15 XII tegoż roku, a kapłańskie – 21 XII 1889 r. Jako kleryk przez dwa lata udzielał lekcji języka niemieckiego

³¹ Zob. B. Markowski, *Z historii parafii: Małe Seminarium na Nowej Wsi*, „Z Życia Parafii. Pismo Parafii NMP z Lourdes w Krakowie” 2012, nr 7-8 (123-124), s. 8-10.

³² W 1898 r. na zaproszenie Stanisława Marcina Badeniego przybyli do Witkowa księża misjonarze z Krakowa i podjęli trud prowadzenia parafii. Pracowali w Witkowie do 1913 r.

³³ M. Gieszczykiewicz, *Bukowina-Kaczyka*, ROZ 29 (1927), z. 1, s. 62-69.

³⁴ *Misjonarze św. Wincentego à Paulo w Polsce (1651-2001)*, t. I, s. 314.

³⁵ AMS, Zespół: Personalnia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. J. Rossmanna, b. sygn.

w I i II klasie Małego Seminarium Księża Misjonarzy. W dwa miesiące po święceniach jeździł z grupą wytrawnych misjonarzy konfratrów (ks. J. Kiedrowskim, J. Gąsiorowskim i P. Soubielle) po parafiach, głosząc misję i rekolekcje ludowe, następnie pracował jako prokurator domu i prefekt kościoła w Nowej Wsi pod Krakowem. W tymże czasie często wyjeżdżał na misje³⁶. W 1900 r. był w Rzymie na beatyfikacji F. Cleta CM. Od 16 VIII 1900 r. do 1 VII 1906 r. był ekspozytem, superiorem i administratorem parafii w Jezierzanach, a od 1 VII 1906 r. do 1 I 1921 r. – proboszczem i superiorem w Milatynie Nowym. Tam 5 I 1915 r. został aresztowany wraz z ks. Piotrem Brukwickim³⁷. Często jeździł na misje do wschodniej Małopolski, Kongresówki, w Poznańskie, a także przez cztery lata towarzysząc biskupowi Weberowi podczas jego wizytacji kanonicznych³⁸. Nadto był nadzwyczajnym spowiednikiem sióstr miłosierdzia. W 1908 r. wyjechał do USA, gdzie z ks. J. Rossmannem CM głosił rekolekcje dla Polonii. Dużo wycierpiał podczas pierwszej wojny światowej oraz w latach 1918–1919 podczas ukraińsko-hajdamackiej inwazji. 5 I 1919 r. został uwięziony na zamku w Złoczowie. Ponownie został aresztowany 21 V 1919 r. w Milatynie Nowym, jednak szczęśliwie zbiegł i ukrywał się. W 1926 r. posłany został do Tarnowa jako proboszcz i superior, gdzie był do 1934 r. Tamże brał czynny udział w Pierwszym Synodzie Diecezji Tarnowskiej jako członek Komisji organizacyjnej oraz Komisji duszpasterstwa w Kościele³⁹. W Tarnowie spędził ostatnie lata swojej kapłańskiej pracy, gdzie zmarł 15 III 1935 r. Został pochowany w grobowcu misjonarskim na Starym Cmentarzu w Tarnowie⁴⁰.

Tabela nr 1. Superiorzy – proboszczowie misjonarzy w Tarnowie

Lp.	Nazwisko i imię	Lata pracy w Tarnowie	Uwagi
1.	Tyczkowski (Tyczka) Stanisław	1904–1917	Od 1 VII 1911 r. proboszcz parafii Świętej Rodziny w Tarnowie
2.	Rossmann Jan Gwalbert	1919–1925	
3.	Buchhorn Franciszek Ambroży	1926–1935	

Źródło: opracowanie własne na podstawie AMS, Zespól: Personalalia Misjonarzy, Teczki osobowe ks. S. Tyczkowskiego, J. Rossmanna, F. Buchhorna, b. sygn.; W. Umiński CM, *Polska Prowincja Zgromadzenia Księża Misjonarzy w latach 1918-1939*, Kraków 2009, s. 57; Z. Żebrowski, *Powstanie i dzieje parafii św. Rodziny w Tarnowie (1911-1939)*, Kraków 1997, mps w AMS.

³⁶ Zob. P. Glugla, *Misja w Siedliskach w 1912 roku*, „Wiadomości Brzosteckie” 27 (2016), nr 6 (230), s. 29-30.

³⁷ *Misjonarze św. Wincentego à Paulo w Polsce (1651-2001)*, t. I, s. 276.

³⁸ Zob. *Wiadomości miejscowe i bieżące. Misje w Łęczyckiem*, „Gazeta Kaliska. Organ Ziemi Kaliskiej” 15 (1907), nr 267, s. 2.

³⁹ Odbył się on w dniach 21-23 VIII 1928 r. – zob. *Pierwszy Synod Diecezji Tarnowskiej*, Tarnów 1928, s. 10.

⁴⁰ AMS, Zespól: Personalalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. F. Buchhorna, b. sygn.

Pozostali kapłani i bracia

Ks. Sylwester Ryszard Balcarek CM (1927–1984)

Uodził się 18 XI 1927 r. w Suszcu k. Pszczyny, na Śląsku, w licznej rodzinie rolniczej Karola i Jadwigi z d. Pawelek. Szkołę podstawową ukończył w miejscowości rodzinnej. Podczas okupacji niemieckiej (1939–1945) pracował w gospodarstwie rodziców. Do szkoły średniej uczęszczał w Żorach i w Rybniku. Po maturze uczestniczył w pielgrzymce na Jasną Górę⁴¹. Wrócił do domu z postanowieniem, że zostanie księdzem. Do zgromadzenia został przyjęty w Krakowie 27 IX 1948 r. Śluby złożył 28 XI 1950 r. Studia z filozofii i teologii odbył w Instytucie Teologicznym Zgromadzenia na Stradomiu i 29 VI 1952 r. otrzymał święcenia kapłańskie z rąk sufragana krakowskiego biskupa Stanisława Rosponda. W styczniu 1953 r. otrzymał aplikację do pracy duszpasterskiej w parafii Świętej Rodziny w Tarnowie. Był tam równocześnie ekonomem domu zgromadzenia, katechetą w żeńskiej szkole im. Klementyny Hoffmanowej. We wrześniu 1954 r. został prefektem kościoła i wikariuszem w tejże parafii. Jego zadaniem było prowadzenie duszpasterstwa w kancelarii parafialnej. Następną jego placówką, od sierpnia 1958 r., była parafia św. Józefa Rzemieślnika we Wrocławiu, gdzie pracował jako wikariusz i katecheta. W czerwcu 1960 r. otrzymał nominację na proboszcza parafii św. Anny w Jordanowie (diecezja gorzowska)⁴². Równocześnie był spowiednikiem alumnów Wyższego Seminarium Duchownego w Gościkowie-Paradyżu. W 1964 r. został proboszczem parafii Wniebowzięcia NMP w Żaganii (diecezja wrocławska)⁴³. Pełnił też funkcję superiora domu. W 1969 r. zrezygnował z kierownictwa domem i parafią i podjął pracę w grupie misyjnej zgromadzenia i zamieszkał w Krakowie na Stradomiu. We wrześniu 1970 r. został wikariuszem i katechetą w podtarnowskiej parafii misjonarskiej w Odporyszowie. Najpierw był tam wikariuszem i katechetą, a od jesieni 1972 do czerwca 1978 r. proboszczem parafii i superiorem domu⁴⁴. Po krótkim pobycie w domu i parafii św. Wincentego á Paulo w Bydgoszczy, w sierpniu 1978 r. został skierowany do Słubic nad Odrą w diecezji gorzowskiej i podjął obowiązki wikariusza parafialnego. Z powodu pogarszającego się stanu zdrowia w czerwcu 1981 r. został mianowany kapelanem siostr miłosierdzia w Zakładzie Specjalnym w Zdunach k. Krotoszyna. Zmarł w szpitalu w Krotoszynie 22 VI 1984 r. Pochowany został – zgodnie ze swoim życzeniem – na cmentarzu parafialnym w Zdunach⁴⁵.

⁴¹ Z Górnego Śląska od wieków rokrocznie pielgrzymowano do wielu sanktuariów tak śląskich, jak i ogólnopolskich – por. ks. J. Myszor, *Pielgrzymki Górnoślązaków w XIX i na początku XX w.*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 15 (1982), s. 151-169. Pielgrzymowanie np. gliwiczian sięga 1626 r. J. Górecki, *Ślubowana pielgrzymka gliwiczian na Jasną Górę w 1626 r.*, w: *Geografia i sacrum. Profesorowi Antoniemu Jackowskiemu w 70. rocznicę urodzin*, t. 1, red. B. Domański, S. Skiba, Kraków 2005, s. 361-372.

⁴² *Misjonarze św. Wincentego á Paulo w Polsce (1651-2001)*, t. I, s. 434.

⁴³ Tamże, s. 423.

⁴⁴ Tamże, s. 407.

⁴⁵ J. Dukała, *Balcarek Sylwester Ryszard*, w: *Misjonarze św. Wincentego á Paulo w Polsce*, t. II-1: *Biografie*, red. J. Dukała, Kraków 2001, s. 19-21; AMS, Zespół: *Personalalia Misjonarzy*, Teczka osobowa ks. S. Balcarka, b. sygn.

Ks. Edward Paweł Brandys CM (1909–1945)

Urodził się 11 X 1909 r. w Pawłowicach k. Pszczyny, w parafii św. Jana Chrzciciela⁴⁶. Był synem Pawła i Emilii z domu Lorenz. Początkowo uczył się w rodzinnej miejscowości, a od 1921 r. w Małym Seminarium Księży Misjonarzy w Krakowie na Nowej Wsi. 27 IX 1925 r. wstąpił do Zgromadzenia Misji. Po ukończeniu gimnazjum i złożeniu egzaminu dojrzałości w 1929 r. studiował filozofię i teologię w Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy (1929–1933). Święcenia kapłańskie przyjął 28 V 1933 r. w kościele pw. Nawrócenia św. Pawła w Krakowie na Stradomiu. Po święceniach został skierowany do pracy duszpasterskiej w parafii Świętej Rodziny w Tarnowie. 11 I 1935 r. został wikariuszem tegoż domu misjonarskiego á Paulo w Bydgoszczy. Równocześnie był ekonomem tegoż domu misjonarskiego i prowadził budowę misjonarskiego bydgoskiego kościoła aż do wybuchu drugiej wojny światowej. 15 IX 1939 r. został aresztowany przez gestapo i osadzony w koszarach przy ul. Gdańskiej, a pod koniec tegoż miesiąca wywieziony na roboty do Niemiec razem ze swym konfratrem, ks. Kazimierzem Całką CM⁴⁷. Najpierw przebywał w Raddack, potem w Saltzmitter. Dzięki staraniom rodziny wyostał się na wolność w kwietniu 1941 r. i pracował w diecezji katowickiej. W ostatnich dniach wojny, podczas odwiedzin w domu rodzinnym, został ciężko ranny wskutek wybuchu miny. Przewieziony do szpitala w Bielsku, zmarł 6 V 1945 r. Pochowany został w Pawłowicach Śląskich⁴⁸.

Ks. Ryszard Buchmann CM (1909–?)

Urodził się 12 XII 1909 r. w Toszku koło Gliwic (diec. wrocławska), mieszkał na terenie parafii Świętych Apostołów Filipa i Jakuba w Żorach. Do Zgromadzenia Misji przyjęty został 27 XI 1927 r. Śluby święte złożył 8 XII 1929 r., święcenia kapłańskie otrzymał 16 VI 1935 r. Pracował jako wikariusz w Tarnowie (1935–1938)⁴⁹, Milatynie Nowym (1938–1939), następnie wyjechał do USA i tam pracował jako duszpasterz Polonii. Po II wojnie światowej pozostał w USA i wystąpił ze zgromadzenia. Dalsze jego losy są nieznane⁵⁰.

Brat Ludwik Chodzydło (Wiśliński) CM (1902–1981)

Urodził się 21 XI 1902 r. w Wiśle Wielkiej jako syn Jana i Ewy z d. Sojka. Miał w zgromadzeniu starszego brata, Jana Wiślińskiego, a ich siostra była szarytką. Także jego wuj (brat matki), Szymon Sojka, był misjonarzem. Ludwik wstąpił do zgromadzenia 1 VI 1927 r. w Krakowie na Kleparzu. Tam również złożył śluby 8 XII 1929 r. Powierzono mu troskę o bielizniarkę w dużym domu, jednocześnie pracował jako mechanik, hydraulik; ceniony jako „złota rączka”. Od sierpnia 1931 r. mieszkał w domu zgromadzenia w Bydgoszczy i pracował tam jako mechanik. Od 17 V do 15 XI 1932 r. przebywał w domu zgromadzenia w Pabianicach, następnie, przez 13 miesięcy, w Milatynie Nowym, gdzie był zakrystianem i prowadził gospodarstwo. 27 XII 1933 r. podjął pracę zakrystiana i mechanika

⁴⁶ Z parafii tej wywodzili się inni misjonarze: ks. Jan Ściskalski CM, ks. Karol Broda CM, ks. dr Rafał Markiton CM.

⁴⁷ *Misjonarze św. Wincentego á Paulo w Polsce (1651–2001)*, t. I, s. 322–323.

⁴⁸ J. Dukała, *Brandys Edward Paweł*, w: *Misjonarze św. Wincentego á Paulo w Polsce*, t. II-1, s. 67–68; AMS, Zespół: *Personalia Misjonarzy*, Teczka osobowa ks. E. Brandysa, b. sygn.

⁴⁹ *Zob. Catalogue des maisons et du personnel de la Congregation de la Mission 1938*, Paris 1938, s. 80.

⁵⁰ AMS, Zespół: *Personalia Misjonarzy*, Teczka osobowa ks. R. Buchmanna, b. sygn.

przy misjonarskim kościele św. Krzyża w Warszawie; przebywał tam do końca 1937 r. Następnie zlecono mu pracę zakrystiana i organisty w kościele na Górze Zbawiciela w Wilnie. Opiekował się również refektarzem dla księży i kleryków. 26 III 1942 r. został aresztowany przez gestapo. Więziono go najpierw w Łukiszkach w Wilnie, potem w obozie w Poniewieżyku⁵¹ (od początku listopada 1943 r.), wreszcie, przez parę miesięcy, w Szałtupiach k. Kowna, gdzie armia sowiecka otworzyła bramy obozu w lipcu 1944 r. Powrócił wówczas do Wilna, ale w lecie 1946 r. został stamtąd wydalony przez władze sowieckie i 15 VIII 1946 r. przybył do Krakowa. Od września tegoż roku podjął obowiązki zakrystiana i organisty w Zakopanem-Olczy; spełniał je do końca czerwca 1960 r. Przez dwadzieścia kolejnych lat pełnił posługę w domu zgromadzenia i w parafii Świętej Rodziny w Tarnowie. Schorowany przeniósł się do domu zgromadzenia w Krzeszowicach k. Krakowa, gdzie pozostał aż do śmierci 6 II 1981 r. Pochowany został w grobowcu zgromadzenia, na cmentarzu parafialnym w Krzeszowicach⁵².

Ks. Bernard Dewor CM (1915–2000)

Urodził się 19 V 1915 r. w miejscowości Piekary-Rudne koło Tarnowskich Gór. Jego rodzicami byli Karol i Franciszka z d. Mitas. Miał brata, ks. Wiktora Dewora. Wykształcenie na poziomie podstawowym zdobył w szkole w Bobrownikach. Kontynuował naukę w gimnazjum w Tarnowskich Górach. Do Zgromadzenia Księża Misjonarzy przyjęty w Wilnie 27 IX 1936 r. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Instytucie Teologicznym w Krakowie w latach 1937–1942⁵³. Święcenia kapłańskie otrzymał w Krakowie 26 IV 1942 r. Pracował jako kapelan sióstr miłosierdzia w: Krakowie (1942–1946), Ignacowie koło Mińska Mazowieckiego (1946–1949), Zebrzydowicach (1957–1959) i Szymankowie koło Gdańska (1959–1960). Jego praca duszpasterska była prowadzona w: Skwierzynie (1949–1957), Krakwie – parafia NMP z Lourdes (1960), Odporyszowie (1960–1962), Krzeszowicach (1962–1964), Tarnowie (1964–1969) i Pabianicach (1969–2000). Zmarł 13 I 2000 r. w Pabianicach. Tam został pochowany⁵⁴.

Ks. Emanuel Dziewior CM (1871–1939)

Urodził się 1 VIII 1871 r. w Zaborzu koło Ząbrza (diec. wrocławska). Do Zgromadzenia Misji został przyjęty 3 IX 1890 r. Śluby święte złożył 11 XII 1892 r. Na kapłana wyświęcony został 27 X 1897 r. Początkowo pracował w latach 1897–1902 jako nauczyciel w Małym Seminarium Księża Misjonarzy na Nowej Wsi pod Krakowem. Następnie, od 1903 r., jako wikariusz w Witkowie Nowym, w Krakowie na Stradomiu, jako kapelan szpitala we Lwowie i wikariusz w Kaczyce na Bukowinie⁵⁵. W latach 1908–1910 prowadził działalność duszpasterską we Lwowie, w Odporyszowie, następnie w Jeziorzanach (1920–1921)⁵⁶, w Tarnowie

⁵¹ Polskich księży więziono m.in. w obozie pracy w Poniewieżyku koło Kowna – zob. B. Zawieyski, *Prawienieszki – litewska katownia*, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2005, nr 7 (wyd. internetowe nr 232), <http://www.tygodnik.lt/200507/> [dostęp: 18.01.2018].

⁵² J. Dukąła CM, *Chodźdło (Wiśliński) Ludwik*, w: *Misjonarze św. Wincentego á Paulo w Polsce*, t. II-1, s. 84–85.

⁵³ *Misjonarze św. Wincentego á Paulo w Polsce (1651–2001)*, t. I, s. 327.

⁵⁴ AMS, Zespół: Personalalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. B. Dewora, b. sygn.; http://parafia.bobrowniki.tgory.pl/?page_id=36 [dostęp: 12.01.2017].

⁵⁵ Szerzej: A. Mamulska, *Polacy w Rumunii mówią o sobie*, Lublin 2000.

⁵⁶ *Misjonarze św. Wincentego á Paulo w Polsce (1651–2001)*, t. I, s. 300.

(1921–1928), w Sołońcu Nowym na Bukowinie, w Rumunii, gdzie był proboszczem od 1929 r. do 1939 r.⁵⁷, po czym wrócił do Krakowa, skąd ponownie udał się do Kaczyki na Bukowinę. Zmarł 5 X 1939 r. w Sołońcu (Bukowina, Rumunia)⁵⁸.

Ks. Józef Godziek CM (1921–2009)

Urodził się 10 I 1921 r. w Mizerowie k. Pszczyń. 30 X 1938 r. wstąpił do Zgromadzenia Księża Misjonarzy w Wilnie. Po zakończeniu wojny kontynuował naukę, a 1 I 1947 r. złożył śluby wieczyste w Krakowie. 21 V 1950 r. przyjął sakrament kapłaństwa. Po święceniach został skierowany do pracy jako wychowawca w Zakładzie Wychowawczym im. ks. Kazimierza Siemaszki w Czernej k. Krzeszowic. W 1951 r., w związku z zamknięciem i przejęciem przez państwo ww. instytucji, został przeniesiony do parafii Świętej Rodziny w Tarnowie. Tutaj pracował do 1952 r. jako katecheta, a następnie został przeniesiony do pobliskiego Odporyszowa k. Dąbrowy Tarnowskiej, gdzie przez 7 lat (do 1959 r.) był wikariuszem i katechetą. W 1959 r. powrócił do Tarnowa w charakterze prokuratora (ekonomy) misjonarskiego domu i wikariusza parafii. Pracował tam do 1962 r. Następnie na krótko został kapelanem w Domu Pomocy Społecznej Sióstr Miłosierdzia w Moszczanach (k. Laszek, diecezja przemyska). W latach 1962–1963 przebywał w domu rekolekcyjnym w Krzeszowicach. W latach 1963–1982 był wikariuszem i katechetą w: Grodkowie k. Nysy (1963–1965), Trzcielu k. Nowego Tomysła (1965–1966) i parafii Matki Boskiej Różańcowej w Pabianicach. W 1982 r. został przeniesiony do Krzeszowic, gdzie w pobliskim Siedlcu do 1986 r. był kapelanem domu Sióstr Najświętszej Duszy Chrystusa Pana, a następnie, do 1992 r. – rezydentem. W 1992 r. przeniósł się do domu zakonnego na Kleparzu w Krakowie, gdzie jako rezydent mieszkał do śmierci. Zmarł 8 I 2009 r., pochowany został w grobowcu księży misjonarzy na cmentarzu Rakowickim w Krakowie⁵⁹.

Ks. Jan Marek Kaczmarek CM (1952–)

Urodził się 28 XII 1952 r. w Gliwicach-Łabędach, w parafii św. Jerzego (diec. katowicka). Wstąpił do Zgromadzenia Misji 8 XII 1971 r. Śluby święte złożył 19 III 1977 r. Wyświęcony na kapłana został 20 V 1978 r. W latach 1978–1979 pracował w Belgii (Bruksela). W latach 1979–1984 przebywał na misjach w Itipo, Bikoro (dzisiejsze Kongo)⁶⁰. Po powrocie do Polski, w latach 1984–1985 był duszpasterzem w Tarnowie; w latach 1985–1995 (Kraków Kleparz) – praca w Grupie Misyjnej, ekonom; w latach 1995–1996 w parafii w Trzcielu – katecheta; następnie, w latach 1996–2000, we Wrocławiu – parafia św. Józefa – katecheta; 2000–2002 – Warszawa, ul. Radna – Grupa Misyjna, ekonom; 2002 – Kraków, parafia bł. Anieli Salawy – dyrektor Grupy Misyjnej, ekonom, duszpasterz – do czerwca 2017 r.⁶¹

⁵⁷ Tamże, s. 291.

⁵⁸ AMS, Zespół: Personalalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. E. Dziewiora, b. sygn.

⁵⁹ AMS, Zespół: Personalalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. J. Godziewka, b. sygn.

⁶⁰ *Misjonarze św. Wincentego à Paulo w Polsce (1651–2001)*, t. I, s. 383.

⁶¹ <http://www.anielasalawa.pl/index.php/duszpasterstwo/ogloszenia-duszpasterskie/988-ogloszenia-duszpasterskie-niedziela-xi-zwykla-18-06-2017> [dostęp: 12.01.2018].

Ks. Sylwester Kandora CM (1877–1949)

Urodził się 30 XII 1877 r. w Radzionkowie. Był synem chałupnika i górnika Szymona Kandory. Do Zgromadzenia Misji wstąpił 21 X 1896 r. Śluby święte złożył 1 XI 1898 r., wyświęcony na kapłana 5 VII 1903 r.⁶² W Tarnowie pracował jako jeden z trzech pierwszych księży misjonarzy w latach 1904–1906. W 1906 r. wyjechał na misje do Brazylii, gdzie był proboszczem w Abranches w latach 1906–1908, następnie w Rio Claro do Sul w latach 1908–1928, w Orleans w latach 1929–1949⁶³. Zmarł 2 IX 1949 r. w Kurytybie w Brazylii, pochowany w miejscowości Orleans⁶⁴.

Ks. Eugeniusz Kołodziej CM (1877–1952)

Urodził się 12 XI 1877 r. w Siemianowicach. Do Zgromadzenia Misji wstąpił 1 IX 1894 r. Śluby święte złożył 8 IX 1896 r., wyświęcony na kapłana został 30 VI 1901 r. Pracował jako katecheta w Witkowie Nowym. W latach 1906–1908 przebywał na misji w Brazylii, następnie w USA – Derby (1909–1912), w grupie misyjnej Erie (Pa) w latach 1912–1922. Powrócił do Polski i pracował w Tarnowie, w misjonarskiej parafii w latach 1926–1932. Od 7 VII 1931 r. był kapelanem parafii wojskowej pw. św. Wojciecha w Tarnowie⁶⁵. Następnie pracował w Bydgoszczy, w Krakowie-Nowej Wsi, a ostatnie lata życia i posługi kapłańskiej spędził w Krakowie na Kleparzu. Zmarł 14 I 1952 r., pochowany tamże na cmentarzu Rakowickim⁶⁶.

Ks. Joachim Kowalski CM (1914–1991)

Urodził się 11 XI 1914 r. w Katowicach. Wyświęcony na kapłana został w 1939 r. Pracował jako prokurator domu Kraków-Stradom (do 1942 r.), kapelan Armii Krajowej zgrupowania „Żelbet”; do 1946 r., pod pseudonimem „Robak”, zaangażowany był w działalność niepodległościową. Po wojnie ujawnił się jako AK-owiec dwukrotnie: przed Państwową Komisją Likwidacyjną w Krakowie i przed komisją weryfikacyjną MON. Od 21 XI 1946 r. major, mianowany kapelanem 6. pułku KBW w Katowicach. 28 II 1948 r. został proboszczem (rektorem) parafii wojskowej Świętego Kazimierza Królewicza w Katowicach, gdzie wybudował przy kościele kaplicę. 29 IX 1948 r. aresztowany przez funkcjonariuszy WUBP w Katowicach i osadzony w więzieniu karno-śledczym przy ul. Mikołowskiej⁶⁷. Wielokrotnie przesłuchiwany, skazany w 1949 r. na 7 lat więzienia. Razem z nim sądzono za nielegalne kontakty z podziemiem niepodległościowym innych duchownych. Naczelny Sąd Wojskowy nie uwzględnił jego i obrońcy odwołań i kasacji wyroku. Więziony w: Katowicach, Rawiczu i Raciborzu do 27 X 1953 r. Po odbyciu 5 lat kary więzienia zwolniony, w latach 1953–1955 na urlopie zdrowotnym. Następnie pracował jako kapelan przy kościele garnizonowym w Poznaniu do września 1958 r. Kolejno w duszpasterstwie w Bydgoszczy,

⁶² *Parafia Radzionkowska, jej dawniejsze...*, s. 84.

⁶³ Tamże, s. 84; Ks. Z.M., *Zainaugurowano obchody 100-lecia emancypacji Millet-PR*, „Echo Polonii Brazylijskiej” 2012, nr 3 (17), s. 8.

⁶⁴ AMS, Zespół: Personalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. S. Kandory, b. sygn.

⁶⁵ 30 VI 1931 r. otrzymał od ówczesnego biskupa połowego Wojska Polskiego, ks. dr. Stanisława Galla, nominację z dniem 7 VII 1931 r. na kapelana parafii wojskowej św. Wojciecha w Tarnowie – zob. Archiwum Zgromadzenia Księża Misjonarzy w Tarnowie [dalej: AKMT], Akt nominacyjny ks. E. Kołodzija CM z 30 VI 1931 r., nr 3489/31.

⁶⁶ AMS, Zespół: Personalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. S. Kandory, b. sygn.

⁶⁷ P. Bączek, *Duchowni Niezłomni*, „Biuletyn Informacyjny AK” 24 (2014), nr 2 (286), s. 36.

a od 1961 r. proboszcz i dziekan w Słubicach, po zakończonej kadencji pracował tamże do 1971 r. jako wikariusz. Następnie, w latach 1971–1974, referent w Kurii Biskupiej w Gorzowie Wielkopolskim. W grudniu 1974 r. przybył do parafii Świętej Rodziny w Tarnowie jako rezydent, ze zniszczonym zdrowiem, gdzie pomagał w pracy duszpasterskiej. W 1960 r. Zgromadzenie Ogólne sędziów NSW anulowało mu wyrok z 1949 r. Awansowany do stopnia ppłk. AK⁶⁸. Zmarł 5 VII 1991 r. w Tarnowie, pochowany został w grobowcu misjonarskim na Starym Cmentarzu⁶⁹.

Ks. Hugo Franciszek Król CM (1874–1945)

Urodził się 4 września 1874 r. w Siemianowicach na Śląsku, parafia Krzyża Świętego⁷⁰. Był synem Alojzego i Karoliny Mutz. Szkołę średnią ukończył w zakładzie księży misjonarzy w Krakowie na Kleparzu. Tam też wstąpił do zgromadzenia w 1892 r. Śluby święte złożył 16 września 1894 r., a święcenia kapłańskie przyjął z rąk bpa Jana Puzyny 23 lipca 1899 r. Następnie uczył języków łacińskiego i greckiego w Małym Seminarium Księży Misjonarzy w Krakowie na Nowej Wsi⁷¹. W latach 1904–1906 pracował jako wikariusz w Kaczyce na Bukowinie (1904) i w parafii św. Rodziny w Tarnowie (1905–1906). W lecie 1906 r. wyjechał do pracy duszpasterskiej wśród Polonii w Stanach Zjednoczonych. Pierwszą jego placówką było New Haven (Conn), a następnie Derby (Conn). Na początku 1907 r. został pierwszym proboszczem parafii NSPJ w Swedesburgu (Pensylwania). Po siedmiu miesiącach pracy, jesienią 1907 r. wrócił do Krakowa i podjął wykłady języków klasycznych w Małym Seminarium i w Instytucie Teologicznym na Stradomiu. Zajmował się wtedy również przekładem pism Ojców Kościoła, zwłaszcza listów Grzegorza z Nazjanzu. Mając obywatelstwo pruskie, w 1916 r. został powołany do służby wojskowej. Najpierw był kapelanem w Poznaniu, później, do końca pierwszej wojny światowej, w Tarnowie. W 1918 r. otrzymał nominację na kapitana i przydzielono go do jednostki w Tarnowie. Po zwolnieniu z wojska w 1922 r. przeniósł się do Krakowa, zamieszkał w domu na Kleparzu i przyjął urząd krajowego dyrektora Papieskiego Dzieła Św. Dzieciństwa Pana Jezusa. Równocześnie w latach 1923–1939 redagował „Roczniki Papieskiego Dzieła Św. Dzieciństwa”⁷². W 1926 r. wraz z redemptorystą M. Pirożyńskim był inicjatorem ruchu misyjnego w krakowskim środowisku akademickim. W latach 1933–1939 wykładał misjologię w Instytucie Teologicznym Zgromadzenia w Krakowie. Zmarł 19 sierpnia 1945 r. w szpitalu bonifratrów w Krakowie. Jego ciało złożono w grobowcu zgromadzenia na cmentarzu Rakowickim⁷³.

⁶⁸ AMS, Zespół: Personalalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. J. Kowalskiego, b. sygn.

⁶⁹ T. Kurpierz, *Kowalski Joachim (1914-1991) misjonarz (lazarysta)*, w: *Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945-1989*, t. 1, red. J. Myszor, Warszawa 2002, s. 133-134.

⁷⁰ Z parafii tej wywodziło się do wybuchu II wojny światowej 12 księży w Zgromadzeniu Misji (CM).

⁷¹ Por. W. Umiński, *Małe Seminarium prowadzone przez Księży Misjonarzy św. Wincentego á Paulo w latach 1918-1939*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 1-2 (2001), s. 96-140.

⁷² „Roczniki Dzieła św. Dzieciństwa Pana Jezusa” (szerzenie idei misyjnej wśród dzieci) misjonarze wydawali w latach 1884–1939. Pisemko było kwartalnikiem i zapoznawało dzieci z sytuacją krajów misyjnych i warunkami życia dzieci na kontynencie afrykańskim – zob. W. Umiński, *Czasopisma wydawane przez Zgromadzenie Księży Misjonarzy Św. Wincentego w XIX i XX w.*, „Folia Historia Cracoviensia” 12 (2006), s. 123.

⁷³ B. Mordal, *Ksiądz Hugo Król CM jako misjolog*, Kraków 1983, mps w AMS; J. Dukąła, *Król Hugo* (biogram), w: *Misjonarze św. Wincentego á Paulo w Polsce*, t. II-1, s. 288-292; Z. Janeczek, *Siemianowicki słownik biograficzny*, Katowice 1996, s. 117.

Ks. Jędrzej (Andrzej) Maria Masny (Mkniewski)⁷⁴ CM (1877–1949)

Urodził się 22 VII 1877 r. w Łące jako syn Andrzeja i Zuzanny. Naukę na poziomie średnim odbywał od 1891 r. w Małym Seminarium w Krakowie. Do Zgromadzenia Księża Misjonarzy wstąpił w 1895 r. i rozpoczął nowicjat. Po dwóch latach złożył śluby święte 27 IX 1897 r., natomiast święcenia kapłańskie przyjął 6 VII 1902 r. Na początku, do 1904 r., pracował jako wikariusz w parafii Jezierzany, w archidiecezji lwowskiej. Następnie przebywał przez rok w Tarnowie, zajmując się katechizacją dzieci. Później został przeniesiony do Krakowa na Kleparz, gdzie pełnił obowiązki kapelana u Helclów. Od 1907 r. pracował ponownie w archidiecezji lwowskiej, najpierw w Samkach Dolnych, następnie w Witkowie Nowym (1908–1911). Od 1911 do 1914 r. mieszkał w Krakowie na Kleparzu. W 1914 r. został mianowany wikariuszem w Jezierzanach, pozostał tam jednak tylko rok, pełniąc następnie posługę kapelana w domach sióstr miłosierdzia. Pod koniec I wojny światowej powołano go do wojska pruskiego. W 1918 r. rozpoczął posługę kapelana w Wojsku Polskim i pełnił ją do końca 1920 r. Po zakończeniu pracy w wojsku przez dwa lata był wikariuszem w Olczy koło Zakopanego. W latach 1922–1927 duszpasterzował wśród Polaków mieszkających we Francji, głównie w Libercourt i Oignis, w departamencie Pas-de-Calais, oraz w Ostricout, w departamencie Nord. W 1928 r. odwiedził Szwajcarię, Austrię, ówczesną Czechosłowację, Niemcy i Belgię. Po powrocie do Polski pomagał w duszpasterstwie przy kościele rektoralnym w Krakowie na Kleparzu. Od 1931 r. pracował ponownie w parafii Świętej Rodziny w Tarnowie w charakterze wikariusza i katechety. Prowadził wówczas jako dyrektor Stowarzyszenie Dzieci Maryi. Członkinie tegoż stowarzyszenia bardzo go lubiły i poważały. Ostatnie lata życia spędził jako rezydent w tarnowskiej parafii. Zmarł po długiej chorobie 5 marca 1949 r. w Tarnowie, pochowany został tamże na Starym Cmentarzu miejskim w grobowcu księży misjonarzy⁷⁵.

Ks. Karol Mrowiec CM (1919–2011)

Urodził się 24 X 1919 r. w Rudzie Śląskiej. W latach 1930–1934 uczęszczał do gimnazjum Księża Misjonarzy w Krakowie, a w latach 1934–1938 do Seminarium Internum Księża Misjonarzy w Wilnie, gdzie w maju 1938 r. zdał maturę. Uczył się gry na fortepianie u ks. Leona Świerczka CM w Krakowie oraz zasad muzyki i harmonii u ks. Wendelina Świerczka CM w Wilnie. W 1934 r. został przyjęty do Zgromadzenia Księża Misjonarzy. W latach 1938–1943 odbył studia teologiczno-filozoficzne w Instytucie Teologicznym Księża Misjonarzy w Krakowie. Wyświęcony na kapłana został w 1943 r. Pracował w Krakowie-Kleparzu (do 1945 r. oraz w latach 1947–1975), w Tarnowie (1945–1947) jako wikariusz, dyrygent chóru, egzaminator w Diecezjalnej Szkole Organistowskiej. W 1945 r. uzyskał magisterium z teologii na UJ; został absolwentem krakowskiej Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej (w klasie organów u J. Chwedczuka, kompozycji u S. Wiechowicza i teorii muzyki). Doktorat uzyskał w KUL w 1959 r., habilitację – w 1968 r., tytuł profesora nadzwyczajnego – w 1979 r., a profesora zwyczajnego – w 1987 r. Był współorganizatorem i wykładowcą Instytutu Muzykologii KUL (1956–1991), kierownikiem tegoż instytutu (1968–1982). Od 1975 r. przebywał w Warszawie (parafia św. Krzyża) i był równocześnie wykładowcą muzykologii na KUL-u. Był członkiem wielu

⁷⁴ W różnych dokumentach pisany jako Jędrzej, Andrzej. Mkniewski to przydomek ks. J. Masnego.

⁷⁵ Zob. *Szkice monograficzne z dziejów Łąki*, pr. zb., Łąka 2002, s. 98-99.

stowarzyszeń w Polsce i na świecie. Jego badania skupiały się wokół polskiej muzyki religijnej, głównie hymnologii, dawnej muzyki wielogłosowej, historii muzyki baroku i XIX w. Za osiągnięcia muzykologiczne oraz kompozytorskie został wyróżniony wieloma nagrodami i wyróżnieniami: I Nagrodą w Ogólnopolskim Konkursie Kompozytorskim w Poznaniu za utwór *Wóz* (1961), odznaką Zasłużony Działacz Kultury (1972), Złotym Krzyżem Zasługi za działalność dydaktyczną (1974), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1993), Nagrodą im. Brata Alberta Chmielowskiego (1999), a także doroczną Nagrodą Związku Kompozytorów Polskich „za fundamentalne badania polskiej muzyki religijnej” (2007). Wypromował wielu muzykologów. Zmarł 9 XII 2011 r. w Otwocku⁷⁶.

Ks. Alojzy Niedziela CM (1919–2004)

Urodzony 12 IV 1919 r. w Raciborzu. Do Zgromadzenia Misji wstąpił 13 IV 1934 r., wyświęcony na kapłana został w 1943 r. Pracował w duszpasterstwie w Warszawie (parafia św. Krzyża), gdzie 7 II 1944 r. został aresztowany i więziony na Pawiaku, zwolniony 25 II 1944 r. Następnie pracował w Krakowie (Kleparz) do 1947 r. Był ponownie wikariuszem w Warszawie (parafia św. Krzyża) w latach 1947–1961, następnie kolejno w: Tarnowie (1961–1968)⁷⁷ – dodatkowo pracował dorywczo w krakowskiej grupie misyjnej, a od 1968 r. – w Krakowie (Kleparz) na stałe w grupie misyjnej. Był równocześnie kapelanem sióstr miłosierdzia, rezydentem. Zmarł 27 XI 2004 r. w Krakowie. Pochowany został w grobowcu misjonarskim na cmentarzu Rakowickim⁷⁸.

Ks. Przemysław Nowakowski CM (1963–)

Urodził się 3 XII 1963 r. w Lubaniu Śląskim (diec. wrocławska). Dzień powołania to 8 XII 1982 r. Śluby święte w Zgromadzeniu Misji złożył 7 III 1987 r. Święcenia kapłańskie otrzymał 28 V 1988 r. W latach 1988–1992 pracował w Tarnowie jako: katecheta, duszpasterz Świata Pracy, opiekun ministrantów, przewodnik grupy 4. („św. Wincenty”) Pieszej Pielgrzymki Tarnowskiej na Jasną Górę. W latach 1992–1996 studiował w Rzymie, w latach 1997–2000 posługiwał w Krakowie, w parafii NMP z Lourdes, będąc duszpasterzem akademickim, wykładowcą Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy (ITKM), Papieskiej Akademii Teologicznej. Od 2000 r. jest wykładowcą w: Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II (UP JP II), ITKM, seminarium diecezji kijowsko-żytomierskiej w Worzelu, Wyższym Instytucie Nauk Religijnych w Kijowie i kierownikiem katedry Historii Liturgii Wydziału Teologicznego UP JP II (od 2009 r.). Studia specjalistyczne odbył w latach 1988–1992 z zakresu liturgiki na PAT, gdzie uzyskał licencjat, w latach 1992–1996 studiował nauki kościelne wschodnie (specjalizacja liturgiczna), pogłębiał wiedzę w Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie (licencjat i doktorat (1997) – Rzym, od 2004 r. doktor habilitowany – Kraków). Otrzymał wyróżnienia i nagrody, m.in. w 2010 r. Nagroda Rektora UP JP II w Krakowie⁷⁹.

⁷⁶ W. Kałamarcz, *Ks. prof. dr hab. Karol Mrowiec CM (1919–2011) – sylwetka kapłana, muzykologa, kompozytora*, „Pro Musica Sacra” 10 (2012), s. 105-129.

⁷⁷ Zob. *Parafia Św. Rodziny*, „Rocznik Diecezji Tarnowskiej na rok 1967”, Tarnów 1967, s. 340-341.

⁷⁸ AMS, Zespół: Personalalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. A. Niedzieli, b. sygn.

⁷⁹ *Nowakowski Przemysław*, w: *Polscy Misjonarze św. Wincentego á Paulo w kraju i za granicą. Katalog z okazji 360. rocznicy przybycia Misjonarzy do Polski (1651-2011)*, oprac. A. Zakręta, Kraków 2012, s. 210-211.

Ks. Józef Teodor Ignacy Pawelczyk⁸⁰ CM (1916–1966)

Urodził się 17 III 1916 r. w Tarnowskich Górach (diec. katowicka). Przyjęty do Zgromadzenia Misji 28 X 1934 r. Uczył się w Niższym Seminarium Duchownym Księży Misjonarzy w Krakowie, a w latach 1934–1938 pobierał nauki w Gimnazjum Księży Misjonarzy w Wilnie. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy w Krakowie na Kleparzu. Śluby święte złożył 8 XII 1936 r., wyświęcony na kapłana 18 VII 1943 r. W latach 1932–1938, podczas studiów, był infirmarzem, a także organistą (od 1932 r.) i prowadził chór Kraków (Kleparz) do 1945 r. W latach 1945–1947 z powodów rodzinnych zamieszkał w parafii rodzinnej w Tarnowskich Górach. Od 1947 r. przebywał w Tarnowie i pracował w duszpasterstwie parafii Świętej Rodziny, był także dyrygent chóru parafialnego, asystentem, w latach 1947–1953 prokuratorem domu tarnowskiego, opiekunem parafialnej „Caritas”, a nadto profesorem muzyki i śpiewu kościelnego w seminarium duchownym w Tarnowie i w Studium Zakonnym ojców Kapucynów w Sędziszowie Małopolskim, egzaminatorem kandydatów na organistów w Diecezjalnej Szkole Organistowskiej w Tarnowie⁸¹. Od IX 1953 r. do 31 VIII 1960 r. był katechetą w Szkole Podstawowej nr 11 w Tarnowie-Chyszowie. Zmarł 26 XI 1966 r. w Krakowie, pochowany został w rodzinnej parafii w Tarnowskich Górach⁸².

Ks. Józef Karol Ślupina CM (1880–1940)

Urodził się 4 III 1880 r. w Królewskiej Hucie⁸³ (diec. wrocławska), w rodzinie górniczej. Po ukończeniu szkoły powszechnej w 1895 r. kontynuował naukę w Małym Seminarium Duchownym Księży Misjonarzy w Krakowie. Do Zgromadzenia Misji wstąpił 11 XI 1898 r. Śluby święte złożył 27 XI 1900 r. Wyświęcony na kapłana został 21 I 1906 r. Wiele pracował w charakterze misjonarza ludowego i rekolekcyjisty. Posługiwał w parafiach: Kraków-Kleparz (1906–1907), Tarnów (1911–1912), Nowy Witków, od 5 IV 1913 r. do 31 VIII 1914 r. we Lwowie, jako kapelan w więzieniu karnym dla mężczyzn, od 15 I 1915 r. przebywał w Jezierzanach. Następnie pracował w New Haven (wiceprowincja Nowa Anglia, USA), a od 1920 r. był kapelanem w szpitalu w Przeworsku, prowadzonym przez Siostry Miłosierdzia (szarytki). W 1921 r. ponownie był w Tarnowie⁸⁴, następnie w Krakowie-Stradomiu (1922–1923), we Lwowie (1924–1926) – parafia św. Kazimierza (wikariusz). Od 24 IV 1926 r. był dyrektorem Dzieła św. Dzieciństwa na diec. lwowską. Kolejno pracował w Wilnie (1927) jako wikariusz i w Krakowie-Kleparzu (1928–1940) jako rektor kościoła. 15 VII 1940 r. aresztowany przez hitlerowców, więziony w Krakowie na Montelupich; 30 VIII 1940 r. wywieziony do KL Auschwitz, gdzie został w dniu przybycia do obozu brutalnie zamordowany przez esesmana Gerharda Arno Maxa Pallitscha, który zmiąłdził mu butami klatkę piersiową. Został spalony w piecu krematoryjnym⁸⁵. Obecnie trwa jego

⁸⁰ Pisany również jako Pawelczyk.

⁸¹ AKMT, *Kronika chóru parafii św. Rodziny w Tarnowie*, b. sygn., b. pagin.

⁸² AMS, Zespół: Personalalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. J. Pawelczyka, b. sygn.

⁸³ Obecnie Chorzów.

⁸⁴ *E-ncyklopedia. Historia Kościoła na Śląsku* ani razu nie wymienia w biogramie ks. J. Ślupiny i jego dwukrotnej pracy w Tarnowie. Por. http://www.encyklo.pl/index.php?title=Ślupina_Jozef [dostęp: 20.01.2018].

⁸⁵ Zob. W. Jacewicz, J. Woś, *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939–1945*, z. 5, Warszawa 1981, s. 374.

i innych misjonarzy męczenników z drugiej wojny światowej proces beatyfikacyjny⁸⁶.

Ks. Alfred Szkróbka CM (1909–1980)

Urodził się 23 III 1909 r. w Szerokiej, w rodzinie Filipa i Marianny z d. Salomon. Po ukończeniu szkoły powszechnej kontynuował naukę w gimnazjum w Żorach. Następnie wstąpił do Zgromadzenia Księży Misjonarzy na Kleparzu, gdzie pobierał nauki w gimnazjum humanistycznym. 28 IX 1928 r. został przyjęty do o Zgromadzenia Księży Misjonarzy św. Wincentego á Paulo i rozpoczął nowicjat. Śluby zakonne złożył 8 XII 1929 r. W czerwcu 1931 roku zdał maturę na Stradomiu, a w latach 1931–1935 kontynuował studia filozoficzne i teologiczne w Instytucie Teologicznym zgromadzenia na Stradomiu. 16 VI 1934 otrzymał święcenia kapłańskie z rąk bpa Stanisława Rosponda. Mszę prymicyjną odprawił w Szerokiej 23 VI 1935 r. Do wybuchu II wojny światowej uczył kleryków w Krakowie na Stradomiu języka niemieckiego oraz założył i prowadził orkiestrę alumnów. Wraz z wybuchem wojny uciekł na motocyklu do Lwowa, ale po wkroczeniu tam Sowieców 17 IX 1939 r. wrócił do Krakowa. W latach 1939–1941 pracował jako administrator w krakowskiej parafii Skomielna Czarna. Następne dwa lata pracował w parafii św. Krzyża w Warszawie, oprócz tego pełnił funkcję prokuratora domu świętokrzyskiego i dyrektora Stowarzyszenia Dzieci Maryi Niepokalanej przy ul. Radnej 14. Należał do sztabu Komendy Głównej AK, gdzie pełnił funkcję kapelana wojskowego. W Warszawie uległ wypadkowi, do końca życia mocno utykał. Po wojnie został administratorem w Dietrzychowicach k. Żagania na ziemiach zachodnich. Z uwagi na pogarszający się stan zdrowia wrócił w 1951 r. do Krakowa i zamieszkał na Stradomiu, gdzie poddał się leczeniu. Kiedy jego zdrowie się poprawiło, zamieszkał w domu ks. misjonarzy w Tarnowie. Prowadził w parafii św. Rodziny chór, grał w zastępstwie na organach, godzinami spowiadał. Zmarł w Tarnowie 27 II 1980 r.⁸⁷ Spoczął w grobowcu misjonarskim w Tarnowie⁸⁸.

Ks. Wendelin Świerczek CM (1888–1974)

Urodził się 16 I 1888 r. we wsi Żytna k. Rybnika (par. Pstrążna), w rodzinie Jakuba i Franciszki z d. Świdergoń. Był młodszym bratem ks. Leona. Szkołę powszechną ukończył w Żytnej, po czym wstąpił do Klasycznego Gimnazjum Księży Misjonarzy w Krakowie, a następnie do ich seminarium. 22 VI 1913 r. z rąk bpa Adama Sapięhy przyjął święcenia kapłańskie. Jako neoprezbiter wpięrow dojeżdżał do Nowej Wsi, by następnie w niej osiaść, ucząc w latach 1914–1915 w tamtejszym małym seminarium języka niemieckiego, łacińskiego, chemii, fizyki oraz śpiewu. Prowadził m.in. chór seminaryjny, chór Dzieci Maryi oraz orkiestrę seminaryjną. Z Nową Wsią był związany z przerwami do 1927 r. Z chwilą wybuchu I wojny światowej objął opieką duszpasterską szpital wojskowy w Łobzowie. Następnie,

⁸⁶ Jest jednym ze 122 Sług Bożych, wobec których 17 IX 2003 r. rozpoczęto proces beatyfikacyjny drugiej grupy polskich męczenników z okresu II wojny światowej. 24 V 2011 r. w Pelplinie zakończył się etap diecezjalny, a wszystkie dokumenty przesłano do Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych w Rzymie – zob. A. Vernaschi, *Dziedzictwo. Święci i błogostawieni Rodziny Wincentyńskiej*, tłum. W. Bomba, Kraków 2008, s. 114.

⁸⁷ M. Chorzępa, *Zmarli kapłani i bracia. Ks. Alfred Szkróbka (1909-1980)*, „Roczniki Wincentyńskie” 1 (1981), nr 1-4, s. 128-129.

⁸⁸ H.L. Białeccczy, *Tyś kapłanem na wieki. Księża Szeroczenie, Jastrzębie-Zdrój–Szeroka* 2011, s. 29-32.

wiosną 1917 r., został powołany do wojska niemieckiego stacjonującego w Tarnowskich Górach i w Nysie. Z wojska powrócił w grudniu 1918 r., a w sierpniu 1919 r. został kapelanem inwalidów wojennych na Kleparzu w Krakowie. Pełniąc tę posługę, 26 X 1919 r. otrzymał nominację na stopień kapitana. Pod opieką duszpasterską ks. Świerczka były dwa szpitale, szkoła inwalidów w Krakowie oraz warsztaty inwalidów w: Krakowie, Bronowicach, Mydlnikach i Brzesku k. Bochni. Przed głosowaniem nad przynależnością Śląska udał się w styczniu 1921 r. na obszar plebiscytowy. Pracował w rybnickim Komitecie Plebiscytowym w wydziale oświatowym. Swoje zaangażowanie skupił głównie na werbowaniu studentów różnych kierunków do pracy w szkołach i przedszkolach pozbawionych nauczycieli, a także poświęcał się muzyce. Prowadził kurs dla dyrygentów, a także kierował rybnickim chórem Seraf. Jego działalność była powodem wyznaczenia przez Niemców nagrody za jego schwytywanie. W czasie III Powstania Śląskiego należał do duszpasterstwa Grupy Wschód (Środek), którym kierował ks. Jan Brandys. Był duszpasterzem szpitali frontowych na linii Olza–Dziergowice k. Kędzierzyna. Jako duszpasterz docierał z posługą do oddziałów frontowych. W latach 1922–1927 studiował muzykologię na UJ u prof. Z. Jachimeckiego i prof. J. Reissa. Następnie prowadził zajęcia z muzyki w Małym Seminarium Księży Misjonarzy w Krakowie. W latach 1930–1936 był ojcem duchownym w Seminarium Częstochowskim w Krakowie. W latach 1936–1938 pełnił funkcję dyrektora Seminarium Internum Księży Misjonarzy w Wilnie, a następnie pracował przy parafii Księży Misjonarzy w Tarnowie, będąc równocześnie ojcem duchownym kleryków obrządku wschodniego (1938–1942), którzy zamieszkali w tarnowskim domu misjonarskim. W latach 1942–1968 był profesorem muzyki w seminarium duchownym w Sandomierzu, członkiem Diecezjalnej Komisji do Spraw Organistowskich oraz dyrygentem chóru katedralnego. Ks. W. Świerczek CM organizował koncerty, uczył gry na fortepianie, organach, skrzypcach i instrumentach dętych, zakładał i prowadził chóry⁸⁹. Współpracując z B. Wallek-Walewskim, wywarł duży wpływ na kształtowanie się repertuaru polskich pieśni kościelnych także poza granicami Polski⁹⁰. Skomponował wiele utworów⁹¹, a także opracował katalogi i śpiewnik kościelny⁹². Kontynuował 11 wcześniejszych wydań śpiewnika ks. Jana Siedleckiego CM. Opracował z okazji 50-lecia pierwszej jego edycji wydanie jubileuszowe⁹³.

⁸⁹ Zob. Świerczek *Wendelin*, w: *Podręczna encyklopedia muzyki kościelnej*, red. K. Mizgalski, Poznań–Warszawa–Lublin 1959, s. 489-490.

⁹⁰ E. Poloczek, *Świerczek Wendelin CM*, w: *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1996 [dalej: SBKDŚ], s. 432-433; W. Kałamarz, *Ks. Wendelin Świerczek CM – zasłużony badacz polskiej pieśni kościelnej*, w: *Recepcja ducha w przestrzeni wiedzy. Sympozjum jubileuszowe 19-20 listopada 2010*, red. J. Łucyszyn, S. Rospond, Kraków 2011, s. 193-215; M. Wesołowski, N. Bujniewicz, *Duszpasterstwo wojskowe w polskich organizacjach niepodległościowych i w odrodzonym wojsku polskim w świetle akt Centralnego Archiwum Wojskowego*, „Rocznik Archiwalno-Historyczny Centralnego Archiwum Wojskowego” 1/30 (2008), s. 419.

⁹¹ Jednym z nich była *Kantata Wielkanocna na chór męski i organy*.

⁹² Opracował: *Katalog rękopiśmiennych zabytków muzycznych biblioteki Seminarium Duchownego w Sandomierzu* (1959, 1960–1962), *Katalog kancjonałów staniąteckich i pieśni* (1980), *Katalog pieśni w kancjonałach Ojców Paulinów na Jasnej Górze*, *Śpiewnik kościelny z melodiami na dwa głosy zawiera pieśni polskie i śpiewy łacińskie oraz różne nabożeństwa i modlitwy* (1928, 1931, 1936, 1947–1948, 1959, 1965–1966, 1973, 1975).

⁹³ J. Chwałek, *Z życia i działalności ks. Wendelina Świerczka CM (1888-1974)*, „Kronika Diecezji Sandomierskiej” 70 (1977), nr 9-10, s. 213-266.

Kochał muzykę, śpiew kościelny i tej pasji był wierny do śmierci. Od 1968 r. przebywał w domu księży misjonarzy na Kleparzu (Kraków). Zmarł 12 VIII 1974 r. w Krakowie⁹⁴.

Ks. Jan Weissmann CM (1877–1942)

Urodził się 27 I 1877 r. w Szerokiej k. Żor, w rodzinie Jana i Weroniki z d. Witta. Po ukończeniu elementarnej szkoły w Żorach w 1892 r., przez trzy lata był w Małym Seminarium Księży Misjonarzy w Krakowie. Do Zgromadzenia Misji wstąpił w 1895 r., a po odbyciu seminarium *Internum* złożył w 1897 r. śluby święte. Następnie pobierał nauki z zakresu gimnazjum, zdając maturę w Gimnazjum im. Jana III Sobieskiego w Krakowie. W 1902 r. wyświęcony na kapłana. Po święceniach wyjechał do Rzymu na dalsze studia teologiczne, uzyskując w 1905 r. licencjat z teologii⁹⁵. Po powrocie z Rzymu został mianowany dyrektorem seminarium *Internum* zgromadzenia. Funkcję tę pełnił do 1918 r. W latach 1918–1925 sprawował urząd ojca duchownego w Metropolitalnym Seminarium Duchownym w Warszawie. W latach 1925–1931 pełnił obowiązki superiora domu stradomskiego i rektora Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy. Równocześnie był prefektem studiów, wykładowcą teologii pastoralnej, teologii moralnej, liturgiki i teologii ascetycznej. W 1927 r. obchodził swój srebrny jubileusz kapłaństwa. W 1931 r. wyjechał do Warszawy, gdzie powierzono mu stanowisko rektora konwiktów dla księży studentów. Ks. Weissmann dał się poznać jako dobry teolog, doskonały konferencjonista, który potrafił sobie zjednać wszędzie zaufanie zarówno władz archidiecezjalnych w Warszawie, jak i księży konwiktów. Udzielał się również jako spowiednik i rekolekcjonista w placówkach Sióstr Miłosierdzia. W latach 1931–1933 brał udział w konwencie prowincjonalnym w Krakowie na Stradomiu, a w 1933 r. był sekretarzem konwentu. Po objęciu przez ks. Wilhelma Szymbora CM stanowiska rektora w Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie zajął jego miejsce na Stradomiu w charakterze superiora i rektora Instytutu Teologicznego. Napisał rozprawy: *Początek, rozwój i stan obecny Zgromadzenia Księży Misjonarzy, Księga Pamiątkowa trzechsetlecia Zgromadzenia Księży Misjonarzy (1625–1925)*, Kraków 1925, *Błogosławieni Męczennicy Michał Ghebre, Ludwik Józef Francois, Jan Henryk Gruyer ze Zgromadzenia Księży Misjonarzy*, Kraków 1926, jak również opracował część rozdziału w *Prawie kanonicznym* ks. Franciszka Bączkowicza CM, poświęconego prawu małżeńskiemu. Z okresu jego rektorstwa w Instytucie Teologicznym pochodzą skrypty wykładów: *Homiletyka* (1937) i *Teologia ascetyczna* (1938). Zmarł w Krakowie na Stradomiu 17 lutego 1942 r.⁹⁶ Był przyjacielem ks. Alfreda Szkróbki CM.

Ks. Piotr Włoczek CM (1939–?)

Urodził się 9 IX 1939 r. w Katowicach. Wyświęcony na kapłana został w 1965 r. Pracował jako wikariusz i katecheta w: Iłowej (1965–1968), Żaganiu (1968–1970), Bydgoszczy (1970–1972), Tarnowie (1972–1973), Zakopanem-Ołczy (1973–1977),

⁹⁴ AMS, Zespół: Personalalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. W. Świerczka, b. sygn.

⁹⁵ S. Janacek, *Weissmann Jan*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 7, Warszawa 1982, s. 383-385.

⁹⁶ A. Schletz, *Wybitniejsi misjonarze Ślązacy w Polsce pierwszej połowy XX wieku*, NP 44 (1975), s. 283-284; Elenchus Venerabilis Cleri Dioeceseos Cracoviensis, Cracoviae 1910, s. 226; J. Dukala, *Weissmann Jan*, w: *Misjonarze św. Wincentego á Paulo w Polsce*, t. II-1, s. 516-519; H.L. Białeccczy, *Tyś kapłanem na wieki...*, s. 13-15.

Krakowie-Nowej Wsi (1977–1979), Krakowie-Kleparzu (1979), po czym przeszedł do kleru diecezjalnego. Dalsze jego losy są nieznane⁹⁷.

Ks. Andrzej Zabrzeziński CM (1876–1965)

Urodzony 29 V 1876 r. w Zaborze koło Zabrza (diec. wrocławska). Do Zgromadzenia Misji wstąpił 27 VIII 1894 r. Śluby święte złożył 8 IX 1896 r. Wyświęcony na kapłana 30 VI 1901 r. w Krakowie na Kleparzu. Od 1902 r. do 1906 r. pracował we Lwowie, w latach 1907–1909 działał duszpastersko w Krakowie-Nowej Wsi, następnie w: Witkowie Nowym (1909–1912), Tarnowie (1916–1918), Krakowie-Kleparzu (1919–1921), we Lwowie (parafia św. Kazimierza, 1921–1935), w Krakowie-Stradomiu (1935–1946), w Azenowie (1947); w latach 1948–1965 pracował w Kurozwękach, gdzie zmarł 5 VIII 1965 r.⁹⁸

Ks. Zygfryd Zimorek CM (1916–1970)

Urodził się 12 IV 1916 r. w Zaborze koło Zabrza (diec. wrocławska). Data powołania: 28 X 1934 r. Wyświęcony na kapłana został 18 VII 1943 r. Pracował w duszpasterstwie w następujących miejscowościach: Kraków-Kleparz (1943–1946, 1958–1967), Żagań (1946–1949, wikariusz), Grodków (1949–1951), Kraków, ul. Długa 42 (1951–1955), Bydgoszcz (1955–1958), Tarnów (1967–1970). Zmarł w Tarnowie 5 XI 1970 r., pochowany tamże w grobowcu misjonarskim na Starym Cmentarzu⁹⁹.

Próba podsumowania

Trafnie określił kapłanów wywodzących się ze Śląska w *Słowie wstępnym* do *Słownika biograficznego katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku* abp Damian Zimoń: „Księża śląskich cechuje pewien dynamizm w pracy duszpasterskiej, troska o budowę nie tylko nowych kościołów, ale także opieka nad potrzebującymi i biednymi. Kapłani współpracowali z wiernymi świeckimi, zwłaszcza przed II wojną światową, w licznych stowarzyszeniach, bractwach, w sodalici. Wielu kapłanów śląskich ma ogromne zasługi na misjach w dziele misyjnym Kościoła”¹⁰⁰. Słowa te i tę charakterystykę można w całej rozciągłości odnieść do misjonarzy urodzonych na Śląsku, a pracujących nie tylko w rodzimej diecezji, ale w Polsce i na świecie. Do Zgromadzenia Księża Misjonarzy św. Wincentego á Paulo chętnie wstępowali młodzi Górnoszlązacy¹⁰¹. Oprócz wyżej przywołanych do wybitnych lazarystów pochodzących ze Śląska należało wielu innych misjonarzy. Wpisali się oni chlubnie zarówno w dzieje Zgromadzenia Misjonarzy św. Wincentego a Paulo, jak i Polski, a także misjonarskich parafii. Warto nadmienić, że wielu z nich jako seminarzystom nie małą trudność początkowo sprawiała niedostateczna znajomość języka polskiego, gdyż w domu mówiło się w gwarze śląskiej. Starali się w większości usilnie tym brakiem zaradzić, rozczytując się w książkach polskich, szczególnie historycznych. O ile początkowo braki w języku polskim utrudniały im naukę, to znajomość języka niemieckiego bardzo im się praktycznie przydawała. Również podczas obu wojen

⁹⁷ AMS, Zespół: Personalalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. P. Włoczyka, b. sygn.

⁹⁸ AMS, Zespół: Personalalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. A. Zabrzezińskiego, b. sygn.

⁹⁹ AMS, Zespół: Personalalia Misjonarzy, Teczka osobowa ks. Z. Zimorka, b. sygn.

¹⁰⁰ Zob. D. Zimoń, *Słowo wstępne*, SBKDS, s. V-VI.

¹⁰¹ J. Mandziuk, *Śląscy misjonarze...*, s. 26.

światowych. Niektórzy z nich uczyli języka niemieckiego zarówno w misjonarskim Małym Seminarium, jak i w Instytucie Teologicznym czy w innych placówkach nauczania, wychowania i kształcenia duchowieństwa. Nadto niektórzy z nich wykazywali talent muzyczny. Ich osobowości charakteryzowały się ambicjami, uporem, konsekwentnym dążeniem do obranego celu. W pracy duszpasterskiej cechowali się zamięłowaniem do misji oraz umuzykalniania wiernych. Jako Polacy wykazywali się patriotyzmem i poświęceniem. Wszystkie powyższe cechy zjednywały im szacunek i przyjaźń tak wśród wiernych, jak i duchowieństwa polskich diecezji, w tym i tarnowskiej. Pozostawili po sobie w Tarnowie i okolicy wiele ciepłych i miłych wspomnień.